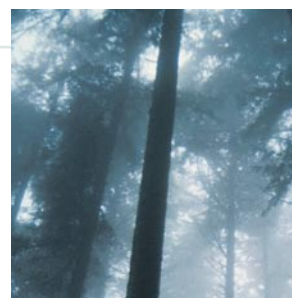
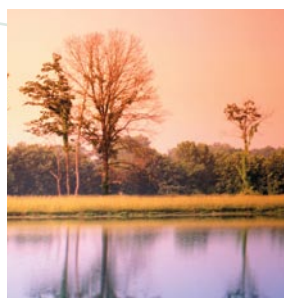
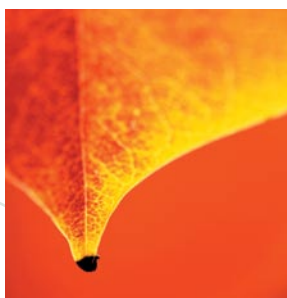

POHJOLAN YMPÄRISTÖ

Pohjoismailla on kokonaisnäkemystä

Grönlannin, Islannin ja Huippu- vuorten luonto ja kulttuuriympäristöt

Pohjoismaat ovat toteuttaneet kansainvälisesti ainutlaatuisen toimintasuunnitelman, jossa on tarkasteltu kokonaisuutena Arktiksen luontoa, biologisia luonnonvaroja ja ihmisen historiaa. Tavoitteena on ollut luoda yhtenäisiä menetelmiä luonnon ja kulttuurimuistomerkkien suojelemiseksi. Toimintasuunnitelman tulokset julkistettiin vuonna 2006 TemaNord-sarjan julkaisussa nro 2006:535. Seuraavassa kuvataan lyhyesti toimintasuunnitelmaan sisältyneiden yhdeksän projektin tuloksia.

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

● **GRÖNLANTILAISTEN**, islantilaisten ja huippuvuorelaisten elämän perusedellytyksenä on aina ollut vahva riippuvuus luonnosta. Ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksen tarkastelu onkin avain sen ymmärtämiseen, miten ihmiset ovat aikojen kuluessa pystyneet selviytymään Arktiksen uskomattoman kauniissa mutta karussa luonnossa. Tämä vuorovaikutus on lähtökohtana vuonna 1999 hyväksytyssä pohjoismaisessa toimintasuunnitelmassa, jonka tavoitteena on Arktiksen luonnon- ja kulttuuriympäristön suojeleminen. Kyseessä oli ensimmäinen kansainvälinen ohjelma, joka sisällytti kulttuuriympäristöt Arktiksen monenväliseen ympäristöyhteistyöhön.

Haavoittuvaisen arktisen luonnon ja ainutlaatuisten muinaismuistojen suojelutarve kasvaa vuosi vuodelta, mikä johtuu liikenteen ja matkailun lisääntymisestä sekä kaukaisilla ja vaikeasti saavutettavilla alueilla toteutettavista monista tutkimushankkeista.

Mitä pitäisi suojella?

Toimintasuunnitelma oli lähtölaulus työlle, jossa kehitettiin Grönlannin, Islannin ja Huippuvuorten luonnon ja kulttuuriympäristöjen yhteisen suojelun mahdollistavia menetelmiä.

Tällaisen työn keskeisenä haas-

teena on määritellä objektiivisia suojelukriteerejä, joiden avulla ympäristöhallinnat voivat priorisoida omia panostuksiaan. Pohjoismaiden ministerineuvoston asiantuntijat suosittelivat, että ympäristöhallintojen pitäisi suojella varsinkin sellaisia luonnonalueita ja kulttuuri- muistomerkkejä, jotka antavat yhdessä läpileikkauksen historiasta ja kokonaisuudesta.

Tästä on malliesimerkkinä Länsi-Grönlannissa sijaitseva maailmanperintökohde Ilulissatin jäävuono, joka ilmentää hyvin luonnon, biologisten luonnonvarojen ja ihmisen kulttuurihistorian kokonaisvaltaisen tarkastelun tarpeellisuutta. Jään liikkeet johtavat vuonossa suureen biologiseen tuotantoon, ja luonto on taannut pitkään hyvät edellytykset pyynnille ja kalastukselle.

Ihminen on jättänyt jälkiään maisemaan jo 4 000 vuoden ajan.

TemaNord 2005:541

Uhanalaiset kulttuuriympäristöt

Arktiksen kulttuurimuistomerkit kertovat väestön sopeutumisesta kylmään ilmastoon ja heidän vaikuttavasta kyvystään selviytyä vaikeissa olosuhteissa. Ihmisen toiminnan lisääntyminen uhkaa kuitenkin kulttuurimuistomerkkejä eri puolilla Arktista, ja tämän vuoksi toteutettiin projekti, jossa tunnistettiin useita säilyttämisen arvoisia kult-

tuuriympäristöjä. Esimerkkinä voidaan mainita Qassiarsukin yhdyskunta, joka sijaitsee samalla paikalla kuin Eerik Punaisen tila Brattahlíð. Alueella olevat rauniot kertovat siitä, miten Islannista lähteneet ensimmäiset pohjoismaalaiset asettuivat Grönlantiin vuonna 985. Paikka on nykyisin matkailukohde, ja alueelle onkin välttämätöntä perustaa polkuja, jotta kulttuuriympäristö ei tuhoutuisi kulumalla.

TemaNord 2005:552

Ympäristövalvonta

Aiemmin saavuttamattomia arktisia luonnonalueita on nykyisin mahdollista saavuttaa moderneilla kulkuvälineillä, mutta ne kuluttavat maastoa. Tämän vuoksi tarvitaan ympäristön tilan valvontamenetelmiä, joiden avulla viranomaiset voivat säännellä liikennettä ja estää siten peruuttamattomat vahingot.

Grönlannissa, Islannissa ja Huippuvuorilla toteutetussa projektissa testattiin useita maisemien ja kulttuuriympäristön valvontamenetelmiä. Jos halutaan seurata samanlaisesti usean kohteen kehitystä yleisten kehityssuuntien hahmottamiseksi, ilma- ja satelliittikuvat ovat tehokas mutta kallias menetelmä. Halvempaa on tarkkailulomakkeiden avulla toteutettava ympäristön tilan arviointi, jota voidaan tehdä muiden valvontatoimien yhdessä.

Kuva: Jesper Madsen/Danmarks Miljøundersøgelse

Paljon vierailijoita keräävissä koh-teissa tarvitaan usein yksityiskoh-taisempaa valvontaa, ja tasaisin vä-liajoin otettavat valokuvat ovat täl-löin hyvä menetelmä. Kuvia vertaile-malla on mahdollista selvittää, onko ympäristön tila muuttunut.
TemaNord 2003:530

Tutkimusta jälkiä jättämättä

Arktis on kansainvälisen ilmaston- ja ympäristöntutkimuksen sekä geologisen ja luonnonvarojen tutki-muksen avainalue. Tutkijoilla on pääsy koskemattomille alueille, jot-ka ovat saavutettavissa vain laival-la, helikopterilla ja maastojoneu-voilla, mutta tällainen raskas logis-tiikka voi kuormittaa luontoa.

Tutkimuksella on erittäin suuri signaaliarvo, ja siksi onkin tärkeää tehdä kenttätöitä kestävästi. Viran-omaisten tulee huolehtia perusteel-lisesta ja käyttäjälähtöisestä tiedo-tuksesta, jotta tutkijat tunsisivat säännöt ja voisivat hankkia tarvitta-vat tiedot paikallisista ympäristö-oloista jo suunnitteluvaiheessa. Ym-päristökuormitusta voidaan vähen-tää kenttätöiden aikana siten, että tutkijat koordinoivat projektejaan, jakavat perustietoja keskenään ja keskittävät raskasta infrastruktuu-ria. Lisäksi heidän tulee huolehtia siitä, että kaikki kuljetukset toteute-taan sellaisina vuodenaikoina ja sel-laisten alueiden kautta, että ympä-

ristön kuluminen ja vaikutukset eläimistöön jäävät mahdollisimman pieniksi.

TemaNord 2005:547

Ihminen ja luonto

Erä- ja luonto-oppaat voivat lisätä väestön ympäristötietoisuutta ja vaikuttaa siihen, ettei matkailun li-sääntyminen kuormita luontoa tai kulttuurimuistomerkkejä tarpeetto-masti.

Tämän vuoksi suositellaankin perustettavaksi pohjoismainen kor-kean tason koulutusohjelma arkti-sille erä- ja luonto-oppaille. Koulu-tuksen tulisi täydentää kansallisia koulutusohjelmia, ja siinä tulisi tar-kastella arktiseen luontoon, ympä-ristöön ja kulttuuriin liittyvää tietä-mystä globaalista näkökulmasta. Pohjoismaiden ministerineuvostolle tehdään asiasta konkreettinen eh-dotus vuoden 2007 loppuun men-nessä.

TemaNord 2006:543

Naturvejledere og guider i Arktis (Arktisen erä- ja luonto-oppaat)

Uusi sukupolvi

Ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta tarkasteleva koulutus on hyvä in-vestointi tulevaisuuteen, sillä lap-sista voi sen ansiosta tulla ympäris-tötietoisempia kuin aiemmista su-kupolvista. Päänavaus on jo tehty Grönlannin, Islannin ja Huippuvuor-

ten peruskouluissa toteutetussa pi-lottiprojektissa.

Tuleviin projekteihin pitäisi osal-listaa peruskoulujen lisäksi myös lukiot, ja niissä tulisi pyrkiä yhtei-siin tuloksiin, kuten Internet-sivus-ton luomiseen. Tämä vahvistaisi yh-teistyötä ja korostaisi pohjoismais-ta ulottuvuutta.

TemaNord 2003:538

Arktiksen paikallisagenda 21

Kolme Huippuvuorten, Grönlannin ja Islannin kuntaa tutki Arktiksen paikallisagenda 21:een liittyvässä hankkeessa ympäristötyönsä vah-vuuksia ja heikkouksia. Kaikkien kolmen kunnan talouskehitys pe-rustuu luonnonvarojen hyödyntämi-seen ja upeaan luontoon, joka hou-kuttelee yhä enemmän matkailijoi-ta.

Luonto ja kulttuuri ovat kuntien vahvuuksia, mutta myös heikkouk-sia.

Kalat voivat hävitä, ja arktinen luonto on haavoittuvainen. Lisäksi ihmiset saattavat muuttaa pois, mikä johtaa kulttuurin häviämiseen. Tämä näkökulma korostaakin sitä, miksi paikallisagenda 21 -projektit ovat niin tärkeitä kestävän kehityk-sen edistämässä.

ANP 2005:702

Tulokset pohjoismaisesta toimin-tasuunnitelmasta luonnon- ja kulttuuriympäristön suojele-miseksi Arktiksella – Grönlannis-sa, Islannissa ja Huippuvuorilla (TemaNord 2006:535)

Arktinen tietokanta merilintuyhdyskunnista

Merilintuyhdyskunnat luovat elinpaikkoja monille eläimille ja kasveille, ja Arktiksella ne edistä-vät ihmisten selviytymistä toimi-malla ravinnonlähteinä ja matkai-lukohteina. Yhdyskunnat ovat herkkiä häiriöille, jotka johtuvat ihmisen toiminnasta, elinympäris-töjen muuttumisesta, kalastukses-ta ja öljynetsinnästä.

Yhdyskunnista on erittäin tärkeää ylläpitää tietokantoja, joihin kerätään ajantasaista tietoa yhdyskuntien sijainnista, koostu-

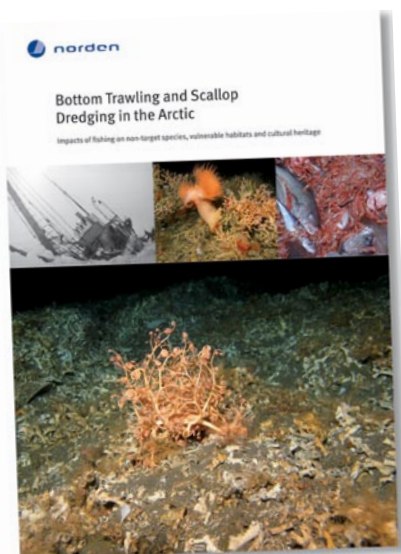
muksesta ja koosta ja joita voidaan käyttää tutkimus-, hallinto- ja rauhoitustarkoituksiin.

Pohjoismainen projektiryhmä on nyt kehittänyt yhteisen mallin tietokannoille, joilla seurataan Färsaarten, Grönlannin, Islannin, Jan Mayenin ja Huippuvuorten merilintuyhdyskuntia. Malli voi toimia esikuvana merilintuyhdys-kuntien sirkumpolaarisen tieto-kannan luomiselle.

TemaNord 2006:512

Pohjatroulaus ja simpukoiden pyynti Arktiksella

Pohjatroulaus ja simpukoiden pyynti voivat lisätä useiden kala- ja pohjaeläinlajien kuolleisuutta. Kalastusvälineet eivät ole kovinkaan valikoivia, joten kaikkia niiden tielle joutuvia eläimiä uhkaa pyynti, kulkeutuminen toiseen paikkaan, kuolema tai vahingoittuminen. Pohjoismainen asiantuntijaryhmä on tutkinut pohjatroulauksen ja simpukoiden pyynnin vaikutuksia Grönlannin, Islannin, Huippuvuorten ja Jan Mayenin välisillä merialueilla sekä Pohjois-Norjan länsirannikolla ja Barentsinmeren norjalaisilla aluevesillä. Ryhmä toteaa, että merenpohjan haavoittuvalaiset elinympäristöt tulisi suojella välittömästi. Kalastus kuluttaa myös kulttuuriympäristöjä, kuten hyvin säilyneitä puulaivoja, koska raskaat välineet rikkovat hylkyjä aina ohi kulkiessaan.

TemaNord 2006:529

Bottom Trawling and Scallop Dredging in the Arctic [in press]

Ajankohtaista

ANP 2006:764

Mahdollisuuksien Pohjoismaat – lähellä sinua

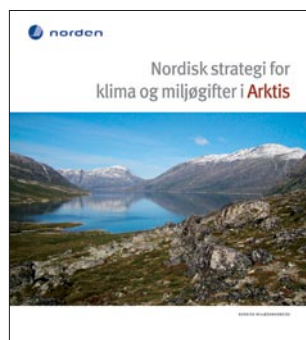
Suomi on Pohjoismaiden ministerineuvoston vuoden 2007 puheenjohtajamaa. Suomen ohjelmassa keskitytään kehittämään kilpailukykyä, hyvinvointia, tasa-arvoa ja Pohjoismaiden kansainvälistä näkyvyyttä. Muita painopistealueita ovat energia, ympäristö ja rajaesteet.

ANP 2006:788

Nordisk strategi for klima og miljøgifter i Arktis (Arktisen ilmastoa ja ympäristömyrkyjä koskeva pohjoismainen strategia)

Arktisilla alueilla tapahtuu laajoja ilmastomuutoksia, joilla on suuria vaikutuksia rakennettuun ympäristöön ja luontoon. Strategiassa nimetään tavoitteet ja osatavoitteet Arktisen ympäristömyrkyihin ja ilmastomuutoksiin liittyvälle pohjoismaiselle yhteistyölle. Strategia on laadittu vuosiksi 2006–2008.

TemaNord 2006:559

Rikkaampi tulevaisuus

Luonnon- ja kulttuuriperinnön säilyttämisyyhteistyössä hyödynnetään usein yleissopimuksia. Viikossa esitellään 13 tärkeintä yleissopimusta, jotka koskevat Pohjoismaita eri laajuisesti ja joiden laatimiseen Pohjoismaat ovat osittain osallistuneet.

Nordic Environmental Technology (Pohjoismainen ympäristöteknikka)

Esite sisältää useita esimerkkejä pohjoismaisten yritysten kehittämistä innovatiivisista ja ympäristöä säästävistä tekniikoista. Esite kattaa seuraavat alat: innovatiiviset merenkulkutekniikat, energiatehokkaat ja ympäristöä säästävät rakennukset sekä biologian perustuva kasvu.

Pohjoismaiden ministerineuvoston julkaisuja voi tilata osoitteesta www.norden.org/publikationer

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Tlf. +45 33 96 02 00
Faksi +45 33 96 02 02
www.norden.org

Pohjoismaisen ympäristöyhteistyön yhteyshenkilöt

Erityisasiantuntija Nikolaj Bock, nb@norden.org
Erityisasiantuntija Mats Ekenger, mek@norden.org
Koordinaattori Josephine Lindegaard, jlin@norden.org
Projektkoordinaattori Tine Utzon-Frank, tu@mst.dk

Toimittaja: Tine Utzon-Frank
Teksti: Rolf Haugaard Nielsen
Suunnittelu: Kjell Olsson

Pohjoismainen ympäristöyhteistyö

Pohjoismainen ympäristöyhteistyö perustuu vuosiksi 2005–2008 laadittuun pohjoismaisen ympäristöyhteistyön toimintaohjelmaan, joka viitoittaa paitsi Pohjolan sisäistä ympäristöyhteistyötä myös lähialueisiin, Arktiseen, EU:hun ja muihin kansainvälisiin foorumeihin liittyvää yhteistyötä. Ohjelma auttaa saavuttamaan tuloksia, jotka takaavat Pohjolan kansainvälisen aseman ympäristöalan edelläkävijänä. Yksi ohjelman päätavoitteista on entistä terveellisemmän elinympäristön luominen Pohjoismaiden kansalaisille.